

Η Πασχαλιά της λευτεριάς

Ετελείωνε η εκκλησιά. Ο παπάς στεκότανε μπροστά στην Ωραία Πύλη κι αντί «Δι' ευχών των αγίων πατέρων ημών...» έλεγε «Χριστός ανέστη εκ νεκρών. θανάτω...» Όλο το χωριό σταυροκοπιόταν, και διπλή χαρά ζωγραφίζονταν στο πρόσωπό του. Τέτοια χαρούμενη λαμπρή δε θυμόνταν κανείς να έχει ιδεί εκεί πέρα. Τελειώνοντας ο παπάς το τελευταίο του «Χριστός ανέστη» είπε:

— Χριστός ανέστη, χωριανοί! Και του χρόνου να είμαστε καλά. Κι ο Μεγαλοδύναμος να μας φέρη καλά τ' αδέρφια μας που πολεμούνε στο γεφύρι της Πλάκας, στο Λούρο, στην Πρέβεζα και στα Πέντε Πηγάδια...

Την τελευταία του οράση την επρόφερε με δάκρυα, κι όλο το χωριό, άντρες και γυναίκες, έκλαψαν μέσα στην εκκλησία, αλλά έκλαψαν από χαρά κι από αναγαλθιασμό, και φιλιόνταν γκαρδισκά ο ένας με τον άλλον για την Ανάσταση του Χριστού και για την ανάσταση, που νόμιζαν, της σκλαβωμένης Πατρίδας.

Ο παπάς ξαναμπήκε στο Ιερό για να αποτελειώσει τη λειτουργία, και το χωριό άρχισε να βγαίνει από την εκκλησιά φαμίλιες-φαμίλιες. Πρώτα έβγαιναν οι μεγαλύτερες οι φαμίλιες κ' ύστερα οι μικρότερες, κι από τις φαμίλιες πάλι πρώτοι έβγαζαν οι γερόντοι με τις γριές, και παραπίσω οι νιοι και οι νιες και τα παιδιά.

Πρώτος-πρώτος βγήκε ο προεστός του χωριού, ο γερο-Λιόλιος, γέρος μ' εβδομήντα πέντε χρόνια και πλειότερο στη ράχη του και με κάτασπρα μαλλιά και με κάτασπρα μακριά μουστάκια, κρατώντας με το ζερβί του χέρι την άσπρη του λαμπάδα κι ακουμπώντας με το άλλο σε μιά ροζιάρικη και χοντρή πατερίτσα.

Αποπίσω ερχόνταν δύο παιδιά του, απάνω από σαράντα ή σαράντα πέντε χρονών το καθένα, δύο παντρεμένα αγγόνια, εφτά νυφάδες από παιδιά και δύο αγγονόφυες, και καμιά εικοσαριά αγγόνια από είκοσι χρονών και κάτω. Απ' τα επίλοιπα πέντε παιδιά του γερο-προεστού, που δεν ήτανε στην εκκλησιά, δύο ήταν πεθαμένα και τρία ξενιτεμένα, κι από τα τρία πάλι το ένα ήταν εθελοντής στον ελληνικό στρατό.

Τραβούσε μπροστά ο γερο-προεστός, σαν σερτάρι¹ κοπαδιού, κ' έρχονταν όλο το χωριό καντά του, με τα κεριά στα χέρια αναμμένα. Ήτανε νύχτα βαθιά, κι ο αυγερινός δεν είχε ξεπροβάλει ακόμα από την κορυφή των Τζουμέρκων. Αλλά μια φωτεινή αυλακιά, απλωμένη από το κορφοβούνι του Περιστεριού ως απάνω στα Γιάννινα, έδειχνε πως τ' αστέρι αυτό, που τ' ονομάζουν οι πλειότεροι «λαμπρό», δεν θ' αργούσε να βγη.

Ανάμεσα απ' την εκκλησιά και το χωριό είναι ένα μεγάλο δεντρόφυτο πλάτωμα. Εκεί σταμάτησαν όλοι, κ' έκαμαν ένα μεγάλο κύκλο να μιλήσουν για τον πόλεμο.

Ένα φιλό αγεράκι, που τραβούσε απ' το χωριό, έφερνε τη μοσκομυρουδιά των αρνιών που ψήνονταν στις αυλές των σπιτιών.

- Τα μάθатаν;
- Τι καινούργια;
- Αληθινά πως τους τσάκισαν τ' αδέρφια μας τους Τούρκους;
- Όλο και καλά. Νικήθηκαν οι Τούρκοι στις Άρτας το γιοφύρι. Τους τσάκισε ο Κίτσιος ο Μπότσαρης.
- Τρεις μέρες και τρεις νύχτες πόλεμο....

¹ Το αρσενικό που σέρνει το κοπάδι.

– Καημένο Σούλι, να μην πεθάνης ποτέ με τα παλικάρια που βγάζεις!... Εσύ στα παλιά χρόνια, εσύ και τώρα!

– Πόσοι αρχηγοί ήτανε στην Άρτα;

– Δυο. Ο Κίτσιος ο Μπότσαρης κι ο Κώστας ο Σιέχος. Ο Μπότσαρης κλείστηκε στην Άρτα κι ο Σιέχος πέρασε το ποτάμι και πήρε τα πλευρά των Τούρκων. Τότε οι Τούρκοι βάρεσαν μ' όλα τους τα δυνατά να πάρουν την Άρτα, για να κλείσουν τον Σιέχο μέσα στο Τούρκικο, αλλά τους τσάκισε το Μποτσαράκι, κ' έτσι σκόρπισαν, κι όπου φύγει-φύγει.... Τότε ο δικός μας ο στρατός πέρασε το γεφύρι της Άρτας κ' έπιασε τα Λέχοβα, την Κανέτα και τα Πέντε Πηγάδια.

– Σκοτώθηκαν πολλοί Τούρκοι;

– Σαν πόσοι έπεσαν απ' τους δικούς μας;

– Μετριούνται οι Τούρκοι τρεις φορές και λείπουν τρεις χιλιάδες, μετριούνται τα Ελληνόπουλα και λείπουν τρεις λεβέντες!

– Σαν τι άνθρωποι να 'ναι ο Κίτσιος ο Μπότσαρης κι ο Κώστας ο Σιέχος;

– Ο ένας μια πιθαμή άνθρωπος, μικρός μα θιαμαχτός, κι ο άλλος θεριακωμένος. Δυο Τούρκους μπορείς να κρεμάσης από τα μουστάκια του!

– Χαρά στις μάννες που τους έκαμαν!

Ο γερο-προεστός, που είχε σταθή κι αφουγκράζονταν τι έλεγαν οι χωριανοί, φώναξε:

– Ωρέ παιδιά! Ποιος σας τις έφερε τις κουβέντες; Μη μιλάτε, μωρέ παιδιά μου, όπως θέλει η καρδιά σας, και σας δοκιμάση ο Θεός!...

– Είναι αλήθεια, μπάρμπα, αυτά που λέμε! Είναι αλήθεια! Ήταν κάτι Τσιάμηδες στην Άρτα, και με την καταστροφή των Τούρκων πέρασαν κι αυτοί δώθε χωρίς διαβατήρια και τράβηξαν για τα χωριά τους!

— Τους είδες με τα μάτια σου εσύ; τον ερώτησε ο γερο-προεστός με δυσπιστία.

— Τους είδα και μίλησα μαζί τους, και μου τα είπαν όλα!

— Ποια μέρα φύγαν από την Άρτα οι Τσιάμηδες;

— Τη Μεγάλη Παρασκευή. Ήλθαν από τα Λακκοχώρια, πέρασαν από τον Καλαμά ψες το σουρούπωμα και τράβηξαν νύχτα για τα χωριά τους...

— Ωρέ, δεν έχει κανέννας από σας άρματα; βροντοφώνησε ο γερο-προεστός πνιγμένος από τη χαρά του. Η Πασκαλιά θέλει αρνιά, ο Αϊ-Γιώργης κατσίκια, ο γάμος κριάρια, κ' η λευτεριά ντουφέκια! Δεν έχει κανέννας από σας άρματα για να ρίξουμε και να χαιρετίσουμε τη λευτεριά; Πεντακόσια χρόνια δούλοι, ωρέ παιδιά, και να μην έχουμε σήμερα ένα ντουφέκι να ρίξουμε και να καλωσορίσουμε τη λευτεριά μας;

— Αμ τι ρωτάς; του απολογήθηκε ένας. Δεν μας τα 'μασαν όλα τ' άρματα οι Τούρκοι; Ποιανού άφηκαν ντουφέκι ή πιστόλα;

— Ωρέ, δεν έχει κανέννας ένα παλιοντούφεκο, μια παλιοπιστόλα; ξαναρώτησε.

— Αμ τώρα, γερο-μπάρμπα, του είπε ένας, θα πλακώσουν γκράδες και βελονωτά¹ όσα θέλεις! Όρεξη να 'χης να ντουφεκάς. Ντουφέκια και φυσέκια χάρισμα.

— Μωρέ, εγώ το θέλω αυτή τη στιγμή, δεν το θέλω ύστερα! Τι να το κάμω ύστερα; Αχ, ανάθεμά τους τους αντίχριστους που μας τα 'μασαν όλα τ' άρματα! Ανάθεμά τους και τρισανάθεμά τους τους αντίχριστους! Έχει, ωρέ, κανέννας σας κανένα παλιοντούφεκο για μια φορά, και του το γυρίζω πίσω! Ένα αρνί διαλεχτό δίνω για ένα παλιοντούφεκο γεμάτο.

Σ' αυτό απάνω ζυγώνει μια γριά και του λέει:

— Δίν'ς τ' αρνί;

— Μωρ' έχεις άρματο, γερο-Τόλαινα;

¹ Εμπροσθογεμή και πολεμικά με ξιφολόγχη.

– Μα το ξύλο πόγω φάει απ' τους αντίχριστους για να μην τους το μαρτυρήσω!

– Ντουφέκι είναι;

– Ναι, ντουφέκι του μακαρίτη!

Κ' η γριά άρχισε να κλαίη το μακαρίτη της.

– Άψ' τα κλάματα, γριά, και σύρε να μου φέρ'ς το ντουφέκι στο σπίτι, να σου δώσω τ' αρνί...

Όλο το χωριό ήταν τρελό από τη χαρά του. Από τα λόγια, από τα φερσίματα, από το περπάτημα νόμιζε κανείς πως όλος εκείνος ο κόσμος είχε φάει το ζουρλόχορτο. Ως κι αυτά τα λανοπαίδια, που δεν μπορούσαν να καταλάβουν καλά-καλά τι θα ειπή λευτεριά, φώναζαν ψαλμωδικά:

– Έγινε ρωμαίικο! Καλημέρα σας! Έγινε ρωμαίικο! Καλημέρα σας!

– Μωρέ, Πασκαλιά μάς την έστειλε ο Μεγαλοδύναμος τη χαρά της λευτεριάς μας, έλεγε ο ένας.

– Τέτοιο καλό δεν μπορούσε νά 'ρθη άλλη μέρα παρά Πασκαλιά, απαντούσε ο άλλος.

– Δυο Πασκαλιές!

– Αλήθεια, δυο Πασκαλιές. Η μια του Χριστού και η άλλη της σκλαβωμένης Πατρίδας!

– Τι μεγάλη μέρα!

– Δοξασμένος να 'ναι ο Κύριος!

Με τέτοιες κουβέντες ο κόσμος όλος μπήκε στο χωριό, και κάθε φαμίλια πήγαινε στο σπίτι της. Οι αυλές των σπιτιών φεγγοβολούσαν από τις ψησταριές των αρνιών που στριφογύριζαν απάνω στη θράκα.

Όταν ο γερο-προεστός έφτασε στο σπίτι του, βρήκε στην αυλόθυρα τη γριά με το ντουφέκι στα χέρια να περιμένη. Μόλις την είδε ρίχτηκε απάνω της να της το πάρη.

– Τ' αρνί πρώτα! του φωνάζει η γριά.

– Μωρέ ένα αρνί μονάχα γυρεύεις, κουτή; της λέει ο προε-

στός. Εγώ τέτοια μέρα σφάζω όλο το κοπάδι και καίω και το σπít' μ' ακόμα!

Και, σαν να προσβάλλθηκε από την απάντησή της γριάς, έκραξε ένα αγρόνι του που είχε ανεβεί στο σπίτι:

— Ωρέ Κίτσιο! Κίτσιο ωρέ!

— Όρσε, παππού! του απολογήθηκε το παιδί, παλικάρι ως δεκατεσσάρων-δεκαπέντε χρόνων.

— Να πεταχτής, ωρέ, στη στάνη και να ξεκόψης δεκαπέντε ως είκοσι αρνιά καλά. Γρήγορα! Ακόμα εδώ είσαι!

Το παιδί λάκκισε σαν ελάφι στη στάνη, αλλά ο γερο-προεστός, θέλοντας να δείξη όλη τη χαρά της καρδιάς του, φώναξε το διαλαλητή του χωριού:

— Ωωωωρέ Νάσιο! Νάσιο ωρεέεε!

— Έφτασα, μπάρμπα, απολογήθηκε μια φωνή εκεί γύρω από τα σπίτια.

— Να βγης, ωρέ, στη ράχη και να διαλαλήσης στο χωριό πως όποιος δεν έχει αρνί να 'ρθη στο σπίτι μου να πάρ'!...

Η γριά όμως, μ' όλα αυτά που γίνονταν, κρατούσε το ντουφέκι με τα δυο της χέρια και δεν το 'δινε πριν της φέρουν πρώτα τ' αρνιά.

— Δεν το δίνω ακόμα, έλεγε, θέλω τ' αρνί πρώτα!

Του Νάσιου η φωνή ξεχύθηκε σ' όλο το χωριό σαν δυνατός βοριάς, κι όσοι δεν είχαν αρνί έτρεξαν στο σπίτι του προεστού. Έτρεξαν ακόμα κ' εκείνοι που είχαν, όχι για να ζητήσουν κι αυτοί, αλλά για να ιδούν με τα μάτια τους το ψυχικό του προεστού.

Δεν πέρασε πολλή ώρα και, να σου, έφτασε κι ο Κίτσιος μ' ένα κοπάδι αρνιά.

— Το καλύτερο της γριάς! φώναξε ο προεστός, και στη στιγμή ο πιστικός που ερχόταν μαζί με τον Κίτσιο άρπαξε απ' τον λαμό ένα λάγιο¹ αρνί με μιά βούλα άσπρη στο μέτωπο σαν

¹ Μαύρο, που θεωρείται ότι έχει καλύτερο κρέας.

τον αυγερινό, που ήταν μια οργυιά βγαλμένος εκείνη την ώρα.

Η γριά με το 'να χέρι άρπαξε τ' αρνί και με τ' άλλο τρεμάμενο έδινε το ντουφέκι στου προεστού τα χέρια, από φόβο μην ήτανε ψέμα το τάξιμο. 'Υστερ' από τη γριά πήραν από ένα αρνί όσοι δεν είχαν, κι ο προεστός, παίρνοντας το ντουφέκι στο χέρι του, είπε στη γριά:

— Γεμάτο είν', ωρή;

— Γεμάτο! όπως το 'χει αφήκει ο μακαρίτ'ς.

— Μωρέ, είν' ακέρια πέντε χρόνια από τότε. Φοβούμαι μη δεν πάρ' φωτιά και ντροπιαστώ!

Σηκώνει το λύκο και λέει:

— Χριστός Ανέστ', ωρ' αδέρφια. Χριστός Ανέστ'! Καλώς μας ήρθ' η λευτεριά!

Το παλιοντούφεκο βρόντηξε κι εστράνταξε το χωριό, και με το βρόντημά του σωριάστηκε ο προεστός άψυχος!

Ρίχνονται απάνω του δικοί και ξένοι, φέρνουν αναμμένα δαδιά, του ρίχνουν νερό, τίποτε. Είχε ξεψυχήσει. Τον είχε σκοτώσει η χαρά.